

УДК 621.91:536.2
© 2014

Ю.Г. КРАВЧЕНКО,
кандидат технічних наук,

Б.Г. ПЕЛІШЕНКО,
кандидат фізико-
математичних наук,

О.Ю. КУЗНЕЦОВА,
кандидат технічних наук,

ДВНЗ “Національний гірничий
університет” – Дніпропетровський
державний аграрно-
економічний університет
E-mail: juko@3g.ua

ФУНКЦІЯ РОЗПОДІЛУ
КОНТАКТНОЇ ТЕМПЕРАТУРИ
НАГРІВУ ПО ДОВЖИНІ
І ГЛИБИНІ ЛЕЗА

Виведена формула температурного поля леза (прямого клина) в головній січній площині по глибині від поверхні нагріву і його середнього значення. Визначена система рівнянь взаємовпливу контактних температур на передній та задній поверхнях.

Ключові слова: температурне поле, нагрів, потужність, джерело, лезо.

Аналітичне визначення температури різання пов'язано зі складною задачею розрахунку інтенсивностей (густини) теплових потоків q_γ через передню A_γ та q_α через задню A_α поверхні леза. Відомо, що температура тертя стружки значно перевищує температуру контактної зі сторони A_α поверхні різання R заготовки. Тому остання слугує своєрідним охолоджувачем для леза, забираючи у свою масу частину теплоти, яка поступає зі сторони стружки через A_γ .

На основі цього явища А.Н. Резников [1, 2] запропонував систему рівнянь контактних температур на A_γ і A_α :

$$\left. \begin{aligned} \Theta_{\gamma s} + (\Theta_{\gamma\mu} - \Theta_{\gamma c}) &= \Theta_{\gamma\mu} \cdot M_\gamma + \Theta_{\alpha c} \cdot N_\alpha \\ \Theta_{\alpha s} + (\Theta_{\alpha\mu} - \Theta_{\alpha c}) &= \Theta_{\alpha\mu} \cdot M_\alpha + \Theta_{\gamma c} \cdot N_\gamma \end{aligned} \right\}, (1)$$

де в лівій частині $\Theta_{\gamma s}$ і $\Theta_{\alpha s}$ – залишкові температури стружки і контактної поверхні R від роботи пластичної деформації в площині зсуву P_γ ; $\Theta_{\gamma\mu}$ і $\Theta_{\alpha\mu}$ – температури тертя стружки і заготовки з контактними поверхнями A_γ і A_α леза; $\Theta_{\gamma c}$ і $\Theta_{\alpha c}$ – температури зниження внаслідок теплообміну між парами тертя; у пра-

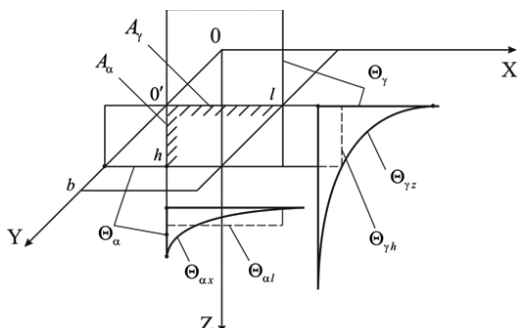
вій частині зазначені залежні від густини теплових потоків контактні температури леза $\Theta_{\gamma\mu} = f(q_\gamma)$ і $\Theta_{\alpha\mu} = f(q_\alpha)$ з коефіцієнтами M і N взаємовпливу температурних полів від $\Theta_{\gamma\mu}$ і $\Theta_{\alpha\mu}$. Значення M і N у вигляді графічних і табличних функцій отримані на основі експериментальних даних і результатів моделювання.

Мета роботи – вивести формулу температурного поля леза в головній січній площині P_τ і визначити аналітично взаємовплив контактних температур на передній та задній поверхнях.

Постановка задачі. Визначається розподіл температури по глибині леза в головній січній площині P_τ від дії смугового безперервного джерела (СБД) нагріву поверхонь A_γ і A_α (рис.1).

Напівплощини $хоу (A_\gamma)$ і $уoz (A_\alpha)$ – адіабатичні і мають рівномірний розподіл контактних температур Θ_γ і Θ_α . Температурне поле леза на ділянках $o'l'$ і $o'h'$ площини P_τ визначаються методом суперпозиції незалежних полів

$$\left. \begin{aligned} \Theta_{\gamma x} &= \Theta_\gamma + \Theta_{\alpha d} \\ \Theta_{\alpha z} &= \Theta_\alpha + \Theta_{\gamma h} \end{aligned} \right\} (2)$$

Рис.1. Схематизація температурних полів Θ_{γ} і $\Theta_{\gamma h}$ на передній ($l \times b$) та Θ_{α} і $\Theta_{\alpha h}$ на задній A_{α} ($h \times b$) контактних поверхнях леза: – довжина контакту стружки з A_{γ} ; h – величина зносу леза по A_{α} ; b – ширина січної зрізу

на основі вихідних даних середнього значення контактних температур [3] Θ_{γ} і Θ_{α} з урахуванням температур $\Theta_{\alpha l}$ і $\Theta_{\gamma h}$ додаткового впливу джерел теплоти q_{γ} і q_{α} . Визначення середнього значення температури $\Theta_{\alpha l}$ (або $\Theta_{\gamma h}$) на фіксованій глибині l (або h) є предметом даного дослідження.

За початкову основу розрахунків прийнято вираз [4, 5] для температурного поля від лінійного миттєвого джерела (ЛМД) на адіабатичній поверхні напівобмеженого тіла з ординатою $-\infty < y_1 < \infty$ та аплікатою $z_1 = 0$ (кількість теплоти імпульсу $Q_{ЛМ}$ – Дж/м – подвоюється)

$$\Theta_{ЛМ} = \frac{Q_{ЛМ}}{2\pi\lambda\tau} \exp\left[-\frac{(x-x_1)^2 + z^2}{4\omega\tau}\right], \quad (3)$$

де λ і ω – коефіцієнти тепло- і температуропроводності; τ – час спостереження температури після імпульсу теплоти; x_1 – абсциса ЛМД; x і z – координати точки, що розглядається.

Під час розрахунку використано розкладання інтегральної показникової функції для малих значень t у числовий ряд [5–7]

$$-Ei(-t) = \int_t^{\infty} \frac{e^{-s}}{s} ds = -c - \ln t - \sum_{n=1}^{\infty} (-1)^n \frac{t^n}{n \cdot n!} \quad (4)$$

з постійною Ейлера $c = 0,5772$.

Основний зміст. Розрахунки складаються з двох частин.

1. Температурне поле в січній площині клина при нагріванні однієї зі сторін. Розв'язок виконували по другому напрямку

розрахунку [3] шляхом двох інтегральних переходів від ЛМД до СБД.

Розподіл температури по глибині z від лінійного безперервного джерела (ЛБД) потужністю $q_{ЛБ}$ (Вт/м) визначається інтегруванням $\Theta_{ЛМ}$ (3) по змінній τ_i [4, 5]

$$\Theta_{ЛБ} = \int_0^{\tau} \Theta_{ЛМ} \cdot d\tau_i = \frac{q_{ЛБ}}{2\pi\lambda} \int_0^{\tau} \exp\left[-\frac{(x-x_1)^2 + z^2}{4\omega(\tau-\tau_i)}\right] \frac{d\tau_i}{\tau-\tau_i},$$

де τ_i – момент часу імпульсу теплоти; τ – момент часу фіксації температури; $\tau - \tau_i$ – час розповсюдження теплоти від i -го імпульсу.

$$\text{Застосування підстановки } \frac{(x-x_1)^2 + z^2}{4\omega(\tau-\tau_i)} = s$$

приводить до виразу

$$\Theta_{ЛБ} = \frac{q_{ЛБ}}{2\pi\lambda} \int_{s_1}^{\infty} e^{-s} \frac{ds}{s}. \quad (5)$$

Для прямого безконечного клина температурне поле діючого і відбитого СБД [1, 4] густиною $q_{СБ}$ (Вт/м²) визначається інтегруванням $\Theta_{ЛБ}$ (5) по змінній x_1 [4, 5] зі застосуванням чергової заміни:

$$\Theta_{СБ} = \int_{-x}^x \Theta_{ЛБ} \cdot dx_1 = \frac{q_{СБ}}{2\pi\lambda} \int_{-l}^l \left(\int_{s_1}^{\infty} e^{-s} \frac{ds}{s} \right) dx_1 =$$

$$= \frac{q_{СБ} \cdot \omega\tau}{\pi\lambda} \int_{p_2}^{p_1} \left(\int_p^{\infty} e^{-s} \frac{ds}{s} \right) \frac{dp}{\sqrt{4\omega\tau \cdot p - z^2}}. \quad (6)$$

Внутрішній інтеграл (6) замінюємо числовим рядом (4) при $n = 1$ для малих значень p , і тоді зовнішній інтеграл набуває вигляду

$$J_{\Sigma} = \int_{p_2}^{p_1} (-c - \ln p + p) \frac{dp}{\sqrt{4\omega\tau \cdot p - z^2}}. \quad (7)$$

Кожен інтеграл складових в (7) обчислюється окремо [8, 9] з урахуванням $4\omega\tau \cdot p - z^2 = a \cdot p + b$. Сумарно замість (7) маємо вираз

$$J_{\Sigma} = \frac{l}{\omega\tau} \left[-c + 2 - \frac{x+l}{2l} \ln \frac{(x+l)^2 + z^2}{4\omega\tau} + \frac{x-l}{2l} \ln \frac{(x-l)^2 + z^2}{4\omega\tau} - \frac{z}{l} \left(\arctg \frac{x+l}{z} - \arctg \frac{x-l}{z} \right) + \frac{1}{12\omega\tau} (l^2 + 3x^2 + 3z^2) \right]. \quad (8)$$

Після упорядкування і підстановки (8) в (6) отримуємо функцію температурного поля від дії СБД на A_{γ} :

$$Q_{СБ} = \frac{q_{СБ} \cdot l}{\pi\lambda} \left[2,809 + \frac{l^2 + 3x^2 + 3z^2}{12\omega\tau} - \frac{l+x}{2l} \ln \frac{(l+x)^2 + z^2}{\omega\tau} \right]$$

$$\frac{l-x}{2l} \ln \frac{(l-x)^2 + z^2}{\omega\tau} - \frac{z}{l} \left(\operatorname{arctg} \frac{l+x}{z} + \operatorname{arctg} \frac{l-x}{z} \right). \quad (9)$$

Відзначимо, що функція $f(z, x)$ у квадратних дужках (9) при $z = 0$ видозмінюється відповідно на функцію [3]

$$U_\Psi = 2,809 + \ln F_0 - (1 + \Psi) \ln(1 + \Psi) - (1 - \Psi) \ln(1 - \Psi) + (1 + 3\Psi^2)/12 \cdot F_0$$

з безрозмірним параметром $\Psi = x/l$ і критерієм Фур'є $F_0 = \omega\tau/l^2$.

2. Середнє значення температури по ширині l і глибині h дії СБД теплоти визначається подвійним інтегруванням [8, 9] функції $f(z, x)$ (9) по змінним x, z

$$T = \frac{1}{h} \int_0^h \int_0^l f(x, z) dz \cdot dx. \quad (10)$$

Після інтегрування (10) по x отримуємо

$$T = \frac{1}{h} \int_0^h \left(3,809 + \frac{l^2}{6\omega\tau} + \frac{z^2}{4\omega\tau} - \frac{4l^2 + z^2}{4l^2} \ln \frac{4l^2 + z^2}{\omega\tau} + \frac{z^2}{2l^2} \ln \frac{4l^2 + z^2}{z^2} + \frac{z^2}{4l^2} \ln \frac{z^2}{\omega\tau} - \frac{2z}{l} \operatorname{arctg} \frac{2l}{z} \right) dz. \quad (11)$$

Вдруге зазначимо, що проінтегрований вираз в дужках (11) при $z = 0$ відповідає функції [3] середнього значення температури $U_l = 2,423 + \ln F_0 + 1/(6F_0)$.

Далі після інтегрування (11) по z , математичних перетворень, групування і скорочення на відношення $(2l^2 + h^2)/(12\omega\tau)$, яке прямує до 0, знаходимо розрахункову формулу

$$T_\gamma = 4,476 + 2\pi \frac{l}{h} + \frac{h^2}{12l^2} \ln \frac{4l^2 + h^2}{h^2} - \ln \frac{4l^2 + h^2}{\omega\tau} - \frac{16l}{3h} \operatorname{arctg} \frac{h}{2l} - \frac{4l^2 + h^2}{lh} \operatorname{arctg} \frac{2l}{h}. \quad (12)$$

Функція (12) залежить від теплопроводності інструментального матеріалу ω , часового теплонасищення тіла леза τ , довжини контакту стружки l з A_γ і величини фаски зносу h по A_α .

Визначаючи функцію T_α середнього значення температурного поля зі сторони A_α від СБД густиною q_α , слід у розрахунковій формулі (12) поміняти місцями l і h .

З метою підтвердження достовірності попередніх розрахунків було проведено додаткове інтегрування (10) спочатку по z , а потім по x

$$T_\gamma = 4,476 + \frac{2\pi l}{3h} + \frac{h^2}{12l^2} \ln \frac{4l^2 + h^2}{h^2} - \ln \frac{4l^2 + h^2}{\omega\tau} - \frac{8l}{3h} \operatorname{arctg} \frac{h}{2l} - \frac{4l^2 + 3h^2}{3lh} \operatorname{arctg} \frac{2l}{h}. \quad (13)$$

Вирази (12) і (13) відрізняються лише множниками трьох доданків і мають однакові значення порівняльних розрахунків.

Реалізація. Температура леза в січній площині P_γ від СБД на поверхнях A_γ і A_α $\Theta(J_0) = 0,5[\Theta(J_\gamma) + \Theta(J_\alpha)]$ по рис.2 дорівнює [1, 5].

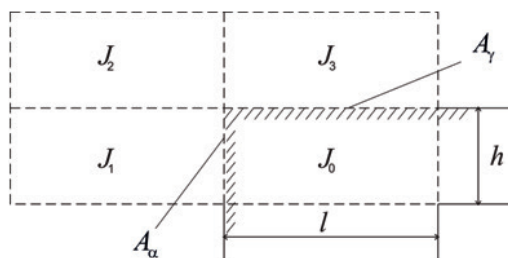

Рис.2. Відбиття фіктивних джерел $J_1 - J_3$ для прямого клина

Вираз (14) являє собою праву частину системи (1), де до контактної температури Θ_γ або Θ_α з функцією УЛ [3] додається середнє значення температурного поля по довжині і глибині січної площі $l \times h$ від СБД другої сторони леза з функцією T_l (13).

$$\Theta_l(J_0) = \sum_{n=0}^{n=3} \Theta(J_n) = 2[\Theta(J_\gamma) + \Theta(J_\alpha)] \quad (14)$$

Кінцеві розрахунки зводяться до середніх значень контактних температур на поверхнях A_γ і A_α леза з урахуванням додаткової температури їх взаємовпливу (2)

$$\left. \begin{aligned} Q_{\gamma\alpha} &= \frac{2}{\pi\lambda} (q_\gamma \cdot l \cdot U_\gamma + q_\alpha \cdot h \cdot T_\alpha) \\ Q_{\alpha\gamma} &= \frac{2}{\pi\lambda} (q_\alpha \cdot h \cdot U_\alpha + q_\gamma \cdot l \cdot T_\gamma) \end{aligned} \right\}, \quad (15)$$

де функції U_γ і U_α через критерії $F_{0l} = \frac{\omega\tau}{l^2}$

і $F_{0h} = \frac{\omega\tau}{h^2}$ визначаються відповідно за

формулою [3] $U = 2,423 + \ln F_0 + 1/(6F_0)$, а функції T_γ і T_α – за формулою (12).

Пошукові значення густини теплопоглинання лезом q_y і зі знаком мінус визначаються розв'язанням системи рівнянь (1) з аналітично розрахованою правою частиною (15).

Усі інші розрахункові моделі зі застосуванням середньої температури в січній леза $\Theta_{\text{лр}} = f(T_y, T_o)$, еквівалентного значення густини $q' = f(\Theta_{\text{лр}})$ та балансу теплових потоків $q_y \cdot l = q_a \cdot h$ виявилися недостовірними.

Висновки

1. Здійснено аналітичне розв'язання задачі з визначення взаємовпливу контактних температур на передній та задній поверхнях леза на основі спільного температурного поля в головній січній площині.

2. Виведено формулу температурного поля по ширині і глибині дії смугового безпе-

рервного джерела теплоти на поверхні прямого клина.

3. Отримано середнє значення функції залежності температури в головній січній площині леза від довжини контакту зі стружкою на передній і величини фаски зносу на задній поверхнях.

Бібліографія

1. Резников А.Н. Теплофизика резания / А.Н. Резников. – М.: Машиностроение, 1969. – 288 с.

2. Резников А.Н. Теплофизика процессов механической обработки материалов / А.Н. Резников. – М.: Машиностроение, 1981. – 279 с.

3. Кравченко Ю.Г. Распределение контактной температуры на режущем клине / Ю.Г. Кравченко // Резание и инструмент в технологических системах. – 2010. – № 78. – С. 88–96.

4. Рыкалин Н.Н. Расчеты тепловых процессов при сварке / Н.Н. Рыкалин. – М.: Матгиз, 1951. – 296 с.

5. Карслоу Г.С. Теплопроводность твердых тел / Г.С. Карслоу, Д.К. Егер; пер. с англ.

под ред. А.А. Померанцева. – М.: Наука, 1964. – 487 с.

6. Янке Е. Специальные функции / Е. Янке, Ф. Эмде, Ф. Леш; пер. с нем. под ред. Л.И. Седова. – М.: Наука, 1977. – 344 с.

7. Справочник по специальным функциям / под ред. М. Абрамовица, И. Стиган; пер. с англ. под ред. В.А. Диткина и Л.Н. Карамзиной. – М.: Наука, 1979. – 830 с.

8. Двайт Г.Б. Таблицы интегралов и другие математические формулы / Г.Б. Двайт; пер. с англ. Н.В. Леви. – М.: Наука, 1978. – 224 с.

9. Брычков Ю.А. Таблицы неопределенных интегралов: справочник / Ю.А. Брычков, О.Н. Маричев, А.П. Прудников. – М.: Наука, 1986. – 192 с.

Рецензент – доктор технічних наук,
професор С.С. Тищенко